

פרק נג דוגמאות בתורה לסדר העתידי

בזה הפרק נוסיף ראייה מדברי חכמים (שאף שהמצוות בטלות לע"ל אין התורה בטלה). במדרש: "חֻקֵּי מוֹת בְּנֵי־הַבְּתָרָה... טְבַחְהָ טְבַחְהָ... אֵף עֲרָכָה שְׁלַחְנָה" (משלי ט, א-ב) - זו אסתר המלכה. בשעה שהגיע צער לישראל, התקינה סעודה לאחשוורוש ולהמן הרשע, ושיכרתם יין ביותר. וכסבור היה המן בעצמו שחלקה לו כבוד. והוא לא ידע שפרשה לו מצודה, שמתוך ששכרה אותו יין, קנתה אומתה לעולם. 'אף ערכה שולחנה' - בעולם הזה ובעולם הבא. איזה? זה שם טוב שקנתה. שכל המועדים עתידיים ליבטל, וימי הפורים לא בטלים לעולם, שנאמר (אסתר ט, כז): 'וְלֹא יִעָבֹר'.

רבי אלעזר אומר, אף יום הכיפורים לא יבטל לעולם, שנאמר (ויקרא טז, לד): 'וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקֵּי עוֹלָם'. - עד כאן.

ויש מפרשים (שו"ת הרשב"א ח"א צג): מה שאמר: "כל המועדים עתידיים להיות בטלים" - היינו על ידי גזרת שמד, יהיו בטלים המועדים. אבל פורים ויום הכיפורים לא נתבטלו - על ידי שמד, וזה הבטחה בלבד לישראל.

ואין המדרש מוכח כך, רק דקאי על מה שאמר: "אף ערכה שולחנה" בעולם הזה ובעולם הבא (ולא בשעת שמד).

אבל הפירוש הוא כמשמעו, שמצוות בטלות לעתיד, ופורים ויום הכיפורים לא יהיו בטלים.

ואם תשאל: למה אלו שני המועדים לא יהיו בטלים? דבר זה לפי עניין (של) אלו המצוות. כי עניין אלו המועדים הם כמו התחיה, שאחר שהגיעו למיתה - יחזרו לחיים כבראשונה. וכן יום כיפורים - שהאדם אשר הוא חוטא ונגזר עליו המיתה, יחזור לו החיים.

ולפיכך פורים, אשר הגיעו לחרב⁶²¹ וחזר להם החיות - אין ספק שהגיע להם דבר זה

הערות - ילמד ענויים דרכו

621 אין כוונת המהר"ל רק לגזרת המן, כי בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו. אלא שהמהר"ל רומז לגזרה שהיתה בשמים, שכבר נחתם דינם של ישראל ח"ו להריגה, כמבואר במדרש אסתר רבה ז, יג. המהר"ל רומז כאן למה שביאר הרמח"ל בדעת תבונות (לו-מב) בעניין הגילוי לעתיד לבוא של הנהגת היחוד, היא הממשלה העליונה המבטלת אף את סדרי המשפט האלוהיים, עד שגם מי שראוי למיתה - יוחנתי את אשר אחון" - אף על פי שאינו הגון. ועוד שהגזרה לא זו בלבד שהתבטלה אלא הפכה לישועה, בבחינת "ונהפוך הוא". הרי שפורים שייך לגילוי היחוד ולכן אינו בטל לעתיד לבוא. וכן עניין יום הכיפורים, כפי שביאר רבי צדוק, "אם יהיו חטאים כשנים הללו שמסודרים מששת ימי בראשית" והוא הגילוי לעתיד שהקב"ה השתמש בכל הקלוקלים להביא תיקון לעולם, הפך מחשבת הרשע לקלל, והוא גם כן מגילוי הנהגת היחוד. וזה עניין שני השעירים שמביאים לה' וה' מביא משולחנו לס"מ, להורות שגם בחטאים הוא משתמש להוביל לתיקון, ואין עוד מלבדו כלל.

ממדרגה עליונה, שממנה החיות שלא בטבע (ועל כן חיות זו היא נצחית). כי החיות הטבעי כבר נגזר על זה המיתה, ואי אפשר, (אלא) רק שפתח להם השם יתברך שער העליון, אשר ממנו חזר להם החיים.

וכן יום כיפורים, אחר שנגזר עליו המיתה (בראש השנה), כאשר יחזור לו החיים, אי אפשר (אלא) רק על ידי עולם העליון, ודבר זה מבואר.

ולכך ראוי שאלו שני מועדים בפרט (=בלבד) לא יהיו בטלים לזמן התחיה. כי אלו המועדים הם גם כן ממיין אותו העולם ודוגמתו, ואין ביטול דבר לעתיד, כאשר יחזור לחיות שלהם, כי אלו שני המועדים גם כן כך, שאחר שנגזר המיתה חזר החיים מן השם יתברך.

וכאשר אתה תבין עוד אלו שני המועדים, הנה הם שניהם שווים (בהתגברות על עשו). וזה כי ביום הכיפורים מקריבים שני שעירים. ובמדרש (ב"ר סה, יד): "וְקָח לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טְבִיִּים" (בראשית כז, ט) - טובים לך, טובים לבניך. שעל ידיהם אתה נוטל הברכות. וטובים לבניך - שעל ידם מתכפר להם, דכתיב (ויקרא טז, ל): "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם". - עד כאן.

ועוד במדרש: "וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתֶיךָ" (שם כב) - היה נוטל הקדוש ברוך הוא עוונות ישראל, ונותן אותם על עשו, שנאמר: "וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶיךָ", ואין 'שעיר' אלא עשו, שנאמר (בראשית כז, יא): "הֵן עֲשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׂעִיר". עד כאן.

הרי מדרגת יום כיפורים, שהוא יתברך היה נותן עונש של יעקב על עשו. וכן היא מדרגת פורים; מה שהיה רוצה המן, שהוא מזרע עשו, לעשות למרדכי, שהוא מזרע יעקב, שהיה חפץ לאבדו, נטל הקדוש ברוך הוא ונתן על זרע עשו, הוא המן, ונאבד. ודברים אלו הם דברים גדולים ומופלאים, ואין כאן מקומם, כי פירשנו דבר זה במקומו (בסוף הדרוש לשבת תשובה ובספר אור חדש).

כלל הדבר, מה שהיו ישראל מנצחים כוח עשו (בפורים) - הוא מדרגה עליונה מעולם העליון.

וכן ביום הכיפורים ניצוח ס"מ - הוא כוח עשו, כמו שמבואר מדברי חכמים⁶², הוא למעלה מן עולם הזה. ולפיכך אמרו כי פורים ויום הכפורים לא יעברו ולא יהיו בטלים, כי אלו שניים הם ביטול כוח עשו שבא לעולם, כמו שהתבאר.

ומאחר כי מדרגתם מעולם העליון, אין ביטול להם אף לזמן התחיה, (כמו) שיתבטלו ענייני עולם הזה. ואין זה נחשב ביטול התורה, כמו שהתבאר למעלה (ס"פ נב). כי עולם התחיה הוא סדר אחר, והשם יתברך סידר העולם לפי מה שראוי לעולם.

הערות - ילמד ענוים דרכו

622 כן כתב הרמב"ן לאחר מות טז, ח; רש"י סוכה כט, א; זוהר ג, קצט.

מסלול 1: יום ד לפרשת בא

מסלול 2: יום א לפרשת בא

אבל שתהיה התורה בטלה מכל וכל - דבר זה אינו, מן הטעם אשר התבאר לפני זה, כי התורה כולא בה, כמו שאמרו (אבות ה,כב): "הפוך בה דכולא בה", אף סדר התחיה⁶²³. ולכך השגת התורה היא לעולם ולעולמי עולמים.

ובמדרש (במ"ר כ,ג): "כַּעֲת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וְלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל' (במדבר כג,כג) - ראה (בלעם) שישראל יושבים לפני הקדוש ברוך הוא כתלמיד לפני רבו, ומבררים כל פרשה ופרשה למה נכתבה⁶²⁴. וכן הוא אומר (ישעיהו כג,יח):⁶²⁵ 'כי ליושבים לפני ה' תהיה סחרה ואתננה', 'וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹדִיךְ' (שם ל,כ). ומלאכי השרת שואלים אותם מה הורה להם הקדוש ברוך הוא, לפי שאינם יכולים לכנוס למחיצתן". - עד כאן.

בזה המדרש גילו, כי השגת התורה לא תהיה בטלה לעולם, ויהיו משיגים בתורה. כי התורה היא כוללת הכל, וכאשר משיג בתורה, משיג סדר הכל. ואם שיהיו מצוות התורה בטלות (משום) שאינם צריכים לעולם התחיה, מכל מקום התורה לא תהיה בטלה, כאשר בה השגת הכל, יהיה צריך או אין צריך. ויש בה דברים שהם לפי סדר עולם התחיה גם כן, כמו שאמרו: "כל המועדים יהיו בטלים, ופורים ויום הכיפורים לא יהיה בטל" - כי הם לפי סדר עולם התחיה.

ואמרו עוד במדרש: "לעתיד הקדוש ברוך הוא יהיה מגלה טעמי התורה". ודבר זה מבואר, כי התורה בעצמה אין ביטול, רק כי יהיה הכל לפי סדר העולם מה שראוי שיהיה באותו עולם.

ומה שאמר בכאן שלא יוכלו מלאכי השרת לכנוס לפני ממחיצתן של ישראל, דבר זה נתבאר במקום אחר (נצ"י פרק כב).

הערות - ילמד ענוים דרכו

623 עיין שם בדבריו בדרך חיים שביאר שמשום כך יש בתורה לשון הקודש, שהיא סדר עולם הזה, ויש לשון תרגום, שהוא לשון ארמי, ששייך לסדר עולם התחייה. ועניין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום - כנגד שלושה עולמות: עולם התחנות, עולם האמצעי ועולם העליון. ולכן דיבר התנא במשנה זו בלשון ארמי. ומפני זה אין המלאכים מבינים לשון ארמי מפני שזהו לשון ששייך לעולם התחייה שאין למלאכים שייכות לאותו עולם. ועיין עוד בדברינו לעיל פרק יג.

624 "כעת" - היינו שכוחם של ישראל לדעת איזו פרשה בתורה שייכת להנהגה של התקופה. וזה עניין תושב"ע. והמלאכים שמכירים ומשיגים בתורה - אינם יודעים מה שייך ומה אינו שייך לסדר של אותו הזמן. והטעם: ישראל כוללים את כל המציאות ואילו המלאך הוא פרט במציאות. רק מי שהוא כללי יכול להבחין איזה פרט מתוך הכלל שייך ומאיר לזמן פרטי.

625 הציטוט המדויק הוא: "וְהָיָה סַחְרָה וְאֶתְנַנָּה קִדְשׁ לַה' לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחָסֵן, כִּי לְיוֹשְׁבֵי לְפָנֵי ה' יִהְיֶה סַחְרָה לְאֵכָל לְשִׁבְעָה וְלִמְכֹסָה עֲתִיק".

שאלות מנחות:

- ✦ האם ניסי מצרים של פסח רומזים להנהגה העתידיית העל-טבעית או דווקא ההצלה בפורים רומזת להופעת ההנהגה העל-טבעית העתידיית?
- ✦ מה היה "על-טבעי" בהצלת פורים?
- ✦ מדוע הצלת ישראל בפורים רומזת להופעת הנהגת ה' מעל לטבע?
- ✦ מדוע יום הכיפורים, שהוא יום בקשת סליחה על החטאים, אינו לפני יום הדין אלא דווקא לאחריו? מה הוא מסמל?
- ✦ מה הקשר בין "ונהפוך הוא" של פורים, לבין עבודת השעיר לעזאזל ביום הכיפורים?
- ✦ האם ישנן עוד מצוות בתורה שנראות שייכות ל"סדר העתידי" שיהיה לעתיד לבוא?
- ✦ במה כוחם של ישראל גדול מכוח המלאכים? מדוע ניתנה התורה דווקא לנו?